

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Pierre La Mure
CLAIR DE LUNE
A Novel about Claude Debussy

Translation Copyright © 2017 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02106-6

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

PJER
LA MIR

MESEČINA

Roman o životu
Kloda Debisija

Prevela Ljerka Radović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2017.

PRE JUTRA

„Budeš li slušala moju pesmu, radiću sve što kažeš.“

Čekao je odgovor, ali mlada žena se i dalje nije osvrtna na njega. Odrasli mogu da budu užasno teški, pomisli on. „Molim te, tetka Tavi, dođi da čuješ moju pesmu.“ A budući da je imao samo četiri i po godine, i kako još nije bio naučio da bude skroman, dodao je: „Lepa je. Još lepša od one koju sam napisao juče.“

Ona je i dalje gledala u ogledalo na toaletnom stočiću dok je savijenim prstom pritiskala mladež na obrazu.

Tog proleća 1867. godine, mladeži su bili vrlo moderni u Parizu. Sama carica uvela je tu modu. Sad čovek nijednu ženu, ni mrtvu, ne bi zatekao bez jednog ili dva mladeža. Bilo ih je u svim bojama i od raznovrsnog materijala, a nosili su se na obrazu, vratu i ramenima. Katkad i na skrivenim, neočekivanim mestima.

„Uveren sam da će ti se mnogo svideti“, ponovi on, ovaj put s plačnim umiljavanjem jer je zapazio da to uvek deluje.

Opet nikakav odgovor.

Počeo je da se ljuti. Šta li joj je, zašto ne popušta? Ali popustiće, kao i uvek, uostalom... Pa sad, nije mu se žurilo. Neka je još pet minuta.

Čekao je s nesalomljivim strpljenjem deteta, ubijajući vreme tako što je posmatrao njenu sliku u ogledalu: te oči s dugim trepavicama, koje su blistale na njenom bledom ovalnom licu, sjajnu kestenjastu kosu, koja joj se spuštala preko ušiju i pokrivala malu glavu kao čvrsto prilegnuti bronzani šlem. Da, tetka Tavi je zaista lepa. Vrlo lepa, zapravo...

Ali tih pet minuta je zacemento prošlo. Vreme je da pokuša još jednom.

„Molim te, tetka Tavi.“ Dečak je oprezno povuče za rukav. „Ovo je najbolja, naj...“

Odjednom sevuše munje i tresnuše gromovi. Ona se okrenu na stolici, namrštena i besna pogleda.

„Izjavljujem da si ti najdosadnije dete na svetu!“ Još je držala prst na obrazu, a to je njenom licu davalo nekakav neprijatan i neodređeno ljutit izraz. „Baš bih te rado stavila preko kolena i dobro izlupala.“

Oho, zaista je besna! Nikad nije bilo govora o lupanju. Malo po turu, da, ali nikad lupanje. Sad nije bilo vreme da se buni, već da čuti i da žmuri.

„Pored tebe bi i anđeo izgubio strpljenje.“ Njen bes već je slabio. „Prestani da mi dosađuješ ili ću zakasnuti kod gospođe Šnajder.“

Ona učuta. Izgledao je tako malen i jadan, u odelu od belog baršuna i belom tvrdom okovratniku, da je morala da se bori sa željom da ga zagrlji. Umesto toga, okrenula se ogledalu.

„Neću više da čujem ni reči, razumeš?“ Idućih nekoliko minuta protekoše u napetoj tišini. Oprezno je proverila stoji li mladež čvrsto, i mokrim prstom zagladila obrve. „Zašto je ne odsviraš Katarini?“, predloži mu nudeći primirje.

Katarina je bila služavka. Ko bi želeo da svira debeloj staroj Katarini?

„Ona ima posla u kuhinji.“

„Onda idi i sviraj Lini.“

Lina je bila mačka. Često joj je svirao svoje melodije, ali u sadašnjim okolnostima taj predlog je značio uvredu.

„Napolju je, u vrtu.“

Opet je zavladao tišina. Naposletku tetka ustade i priđe ormaru od mahagonija.

„Reći ću ti kako ćemo“, reče ona stojeći pred ogledalom i stavljajući trorogi šešir na glavu. „Ako budeš dobar, možeš da mi je odsviraš kad se vratimo.“

To nije bilo ono što je želeo, ali bilo je bolje nego ništa.

„I onda ćeš mi dozvoliti da ti sviram koliko god budem hteo?“

Ona se poslednji put pogleda i pređe rukama preko bokova da izravna nabore na suknji. Zatim ustade i čučnu pred njega.

„Da, mali moj Klode, sviraćeš mi je koliko god budeš hteo.“ S puno ljubavi zagladi mu crnu kovrdžavu kosu, da bi izgledao uredno. „I sve druge.“ Dečak je zagrlji. Uzdahnuvši poluglasno od sreće, i ona njega zagrlji i nežno mu obasu lice poljupcima. „Dobro, hajdemo. Čujem dole kola.“ Ona ustade i uze ga za ruku, i zajedno pođoše k vratima. „I zapamti, hoću da budeš dobar kod gospođe Šnajder. Prvo što moraš da uradiš kad je vidiš...“

Hortenzija Šnajder bila je poznata glumica i najpoznatija kokota u Parizu. U prvim ulogama bila je zvezda Ofenbahovih opereta i, radeći mnogo, zarađivala je četiri hiljade franaka mesečno; kao kurtizana, zarađivala je pola miliona godišnje, a radila je mnogo manje. Njena specijalnost u pozivu kurtizane bili su kraljevski posetioci.

Što se toga tiče, da se tako izrazimo, njeno remek-delo bilo je to što je istodobno bila ljubavnica ruskog cara i njegovog sina, velikog vojvode Vladimira, a da nijedan nije sumnjao na onog drugog. Posle toga njena poznanstva s mornarsima tako su se raširila da je dobila nadimak Bulevar Kneževa.

Ta punačka i živahna žena imala je blistave razborite oči, još razboritiji mozak, osam pasa, najpoznatije bisere u Evropi i dve poletne dojke s ružičastim bradavicama, koje su večitio pretile da će ispasti iz gornjeg dela haljine, a to su gdekad i činile. Kad bi se to zbililo, samo bi ih nehajno vratila na mesto, nastavljajući razgovor.

Uprkos tome, Hortenzija je imala razvijen osećaj za pristojnost. Ta najčuvjenija kokota potajno je čeznula za ugledom. Njene društvene priredbe bile su isto tako pristojne i dosadne kao i kod neke vojvotkinje. Da je bila poštena žena, priređivala bi književne čajanke.

Ugledavši Kloda i njegovu tetku kako stoje na pragu, držeći se za ruke, ona ubaci poslednji bombon u usta nalik na ružin pupoljak i ustade s divana.

„Ah, vi ste!“ uzviknu hitajući im u susret. „Kakvo lepo dete!“ Poljubi Kloda u oba obraza i, izjavivši da je on najdivnije dete na svetu, uze ga za ruku i povede k divanu. „A koliko ti je godina, srce moje?“ upita posadivši ga do sebe.

Četiri i po. Ta on je gotovo veliki, odrastao čovek! A šta će biti kad odraste? Možda oficir? Jedan od onih gizdavih gardista koji galopiraju oko carevih kola? Ili možda admiral u lepoj uniformi izvezenoj zlatom?

Neke gospođe, nalik na živa zvonca u svojim valovitim krinolinama, počеше im prilaziti. Kao po nekom zaboravljenom materinskom nagonu, obilazile su oko njega, osmehivale se namazanim usnama, pružale iskićene ruke da bi ga potapšale po ramenu. Ide li u školu? Zna li da čita, da broji do deset? Da li ga je tetka vodila na izložbu, da jedri na velikom jezeru i da jaše na smešno malom magarcu?

Klod je pristojno odgovarao na njihova pitanja i dobacivao osmehe, sve iz želje da obraduje tetku, zabrinuti pogled koji ga je pratio iz suprotnoga kraja sobe.

Naposletku su se dame vratile svaka svojoj skupini i zauzele držanje pristojnog dosađivanja. Klod se namesti kraj svoje domaćice i nasloni glavu na njenu bujnu dojku. Tako, sedeći udobno i pomalo dremljivo, poslušno je žvakao bombone koje mu je trpala u usta i strpljivo čekao da to prestane.

Odjednom se uspravi razrogaćenih očiju i otvorenih usta te pogleda na vrata, gde je stajao najmršaviji, najćelaviji i najsmješniji čovek koga je ikad video, i kratkovidim očima gledao po sobi. U svetloplavom kaputu od baršuna, narandžastom prsluku, žutim pantalonama i s ružičastom kravatom, verovatno je bio jedan od klovnova iz Novog cirkusa, koji je iznenada svratio do gospođe Šnajder. Zlatni cvikeri stajali su mu na dugom tankom nosu; golemi zalisci spuštali su mu se do ramena, gde su se stapali sa smeđim krznenim okovratnikom kaputa. Bilo je dovoljno da ga čovek pogleda pa da prasne u smeh.

„Gospodine Ofenbaše!“ zatrubi Hortenzijin glas i ona mu potrča u susret. „Baš se radujem što ste došli.“

Sa svoje stolice Klod je posmatrao klovna kako se saginje nad njene prste, a zatim, i dalje umotan u bundu, kako polazi za njom u sobu. Atmosfera kao da se odjednom razvedrila. Svi su, tako se činilo, poznavali smešnog čoveka. Svi su mu se osmehivali, rukovali se s njim; gospođe su mu darivale najblistavije osmehe.

Pošto je svog počasnoga gosta povelu od skupine do skupine, Hortenzija se vrati divanu i bombonima. Ofenbah sede za klavir pa tankim prstima poče rasejano da prebire po dirkama. Klod se potajno izvukao sa svoga mesta i neprimetno se uputio prema njemu. Načas zastade kraj klavira, kao hipnotisan sviranjem tog smešnog čoveka.

„A kako se ti zoveš, braco?“ upita ga kompozitor, smeškajući se između dugih zalizaka.

Klod preču pitanje.

Pjer la Mir

„Ja... i ja znam da sviram“, objasni on uzbuđeno. „Ja sastavljam pesme. Jutros sam sastavio jednu. Hoćete li da je čujete? Odsviracu vam je.“

Rekavši to, tako jako odgurnu pijanistu da se ovaj zateturao sve do ruba stolice. Uhvativši se za klavijaturu da bi se pridržao, Ofenbah udari glasni disonantni akord, koji odjeknu u sobi. Razgovor prestade, jedna žena vrisnu.

Nastade prava luda kuća. Klod oseti kako ga vuče besna tetka Tavi, koja se, mucajući, izvinjavala i objašnjavala da je on najgore dete na celom svetu.

„On je samo želeo da odsvira svoju pesmicu“, reče Ofenbah, „a ja nisam dovoljno brzo ustao sa stolice. To je sve.“

Vožnja kući bila je turobna i nema. Večera, obično srećan događaj pun priča, završila se u obostranoj napetosti suzdržanosti. Tetka i Klod su izbegavali da se pogledaju. Tek kad ga je stavila u postelju, njihova napetost je popustila i odnos se poboljšao. Za trenutak je sela na kraj njegove postelje, i dok su joj se ruke, prekrštene u krilu, kupale u svetlosti noćne svetiljke, lice joj je bilo u senci.

„Ti si vrlo nevaljao dečak“, rekla je, pokušavajući da i dalje govori strogo. „Kako si mogao da uradiš nešto onakvo? I to baš gospodinu Ofenbahu!“

Još se pretvarala da je ljuta, ali je Klod već naslutio ljubav u njenom pogledu.

„Samo sam hteo da mu odsviram moju pesmicu“, reče on gledajući je preko ruba pokrivača.

Ona se naglo sagnu i poljubi ga.

„Dobro. Sve ti je oprošteno. Sutra ću slušati tvoju pesmicu.“

Bilo je divno ponovo dobiti poljubac i biti voljen. Sve je opet bilo kao uvek.

„I sve druge?“

„Da, nevaljalko moj.“ Ona zadovoljno protrlja nos o njegov. „Možeš da mi sviraš i sve svoje druge pesme i to koliko god puta želiš. I nisi nevaljalko, već najbolji dečak na svetu, i ja te mnogo, mnogo volim...“ Nežno ga zagrlj poslednji put. „A sad spavaj!“

Vrativši se u trpezariju, primetila je da je sto raspremljen, a svetiljka na tavanici prigušena. U malom kaminu užarena cepanica gorela je nečujno, bez plamena. Pri nejasnoj žučkastoj svetlosti soba je izgledala manja nego što je zapravo bila.

Sela je kraj vatre i rastreseno se naslonila laktom na naslon stolice. S osmehom se setila poslepodnevnog događaja. Niko nije bio povređen, a kad bolje razmisli, taj događaj je bio smešan. Hortenzija ih verovatno nikad više neće pozvati na večeru, ali zar je to važno?

Možda bi to pre nekoliko godina značilo mnogo, sad nije značilo ništa.

Uistinu, nije ni znala zašto je uopšte prihvatila poziv.

Jednog poslepodneva, otprilike pre nedelju dana, glumica je kod Rumpelmajera ugledala Kloda i nju kako jedu kolače; prišla je njihovom stolu, srdačno ih pozdravila, premda se nisu videle nekoliko godina, ponudila dečaku pola svog krema i, ne razmišljajući, pozvala ih na prijem. Zašto je prihvatila taj poziv? Možda

zato što se sećala kakvu je čast značio poziv kod gospođe Šnajder. Možda zato što je želela da se pohvali svojom srećom, da pokaže svog malog Kloda, da uživa u ženskoj zavisti... Ali ma šta da je bilo posredi, ubrzo je uvidela da je pogrešila. Čak i pre događaja s klavirom, osećala se neprijatno među poznatim kokotama. Njihove palate, nakit i krzno ostavljali su je ravnodušnom. Ona više nije pripadala njihovom svetu; činilo se gotovo neverovatnim da mu je ikad i pripadala.

Međutim, to ipak nije bilo neverovatnije od činjenice da je još pre nekoliko godina bila samo Margerita Debisi, kći stolara iz Monruža, devetnaestogodišnja devojka u debelim vunenim čarapama i drvenim cipelama, koja je svakog jutra u šest sati trčala da stigne u fabriku pre zvižduka pištaljke, pre nego što zatvore vrata.

„Vaša kći je odviše lepa za takav posao“, govorili su njenom ocu. „Videćete, jednog dana će i ona preći gradska vrata, i više nikada nećete čuti za nju.“

Da bi je zavidne devojke i nasrtljivi muškarci ostavili na miru, udala se za limara Rustana. Na kraju se pokazalo da je on grubijan i pijanac, koji bi se subotom doteturao kući i tukao je bez milosti. Godinu dana posle tog iskustva, naposljetku je prešla gradske međe i našla se u pariskom kovitlacu.

Bez prebijena novčića i bez krova nad glavom, slučajno je srela mladog nesebičnog rasipnika, koji se zaljubio u nju, kupio joj haljine i smestio je u lep stan. Naučio ju je kako da se ponaša za stolom, ispravljao joj najgore gramatičke greške i dao joj prividnu društvenu uglađenost.

„A sada ti je potrebno novo ime“, izjavio je uživajući u ulozi Pigmaliona.

Ona je pristala. Ime Margerita Rustan moglo bi joj na vrata dovesti njenog muža grubijana; kad bi se zvala Margerita Debisi, nanela bi sramotu svojoj siromašnoj ali časnoj radničkoj porodici. Ektor joj je predložio ime Oktavi de la Feronijer, čiji je portret naslikao Da Vinči, a koji se nalazi u Luvru.

„Ona je bila ljubavnica kralja Fransoe Prvog“, objasnio je, „i premda mu je prenela sifilis, od kojeg je i umro, nežno ga je volela. Mnogo si joj slična, a budući da je jadvica mrtva već oko trista godina, mislim da se niko neće protiviti tome da uzmeš njeno ime. I tako te ovim krstim u Oktavi de la Feronijer.“

I s tim je imenom ušla u noćni život. Odmah je pokazala uspeh. Šest meseci Ektor je uživao njenu naklonost i ljubomoru prijatelja, dok naposljetku nije prokockao i poslednju porodičnu novčanicu, ispalio metak u svoj mali mozak i nezapaženo sišao s pozornice. Oktavi mu je bez teškoća našla naslednika, a zatim i drugog. S dvadeset dve godine bila je dobro zbrinuta žena iz polusveta.

Onda je jednog dana upoznala Arosu.*

Bila je iznenađena kad je doznala da se rodio u Parizu i da je bankar. On i njegov stariji brat Gistav vodili su dobru posredničku i bankarsku firmu. Stanovali

* Ašil Antoan Arosa rodio se 1827. godine. Njegov otac Frančesko bio je Španac, a majka En Gandi Engleskinja. Njegov stariji brat omogućio je Gogenu da uđe u posredničke poslove u agenciju *Berfen*.

Pjer la Mir

su u Sen Klou, najotmenijem pariskom predgrađu, u golemoj kući s tornjićima, usred slika koje su skupljali, i gde su primali ne samo poslovne prijatelje i bolji svet već i slikare, čak i bedne impresioniste, pisce i muzičare.

Ona se zaljubila u njega odmah; on postepeno. Ono što je počelo kao lakomisleni hir, pretvorilo se u pravu ljubav; a s vremenom i u stabilnu bračnu vezu. Margerita je iščezla iz Engleske kafane i drugih noćnih lokala. Uskoro je zaboravljena. Neki su mislili i da je umrla. A ona je samo bila srećna; zadovoljavala se da čeka njegove posete, da se povremeno odveze u Sen Klo, da provede s njim nekoliko zimskih nedelja na Rivijeri, u njegovoj lepoj osamljenoj vili u Kanu.

No katkad se osećala usamljenom. Arosa nije bio besposlena lenština kao njeni nekadašnji prijatelji. Obavljao je teške i odgovorne dužnosti i imao mnoge društvene obaveze. Katkad bi već bila ponoć kad bi se njegova kola zaustavila pred vratima i kad bi on, još u večernjem odelu, ušao u njen stan. Ponekad je bio umoran ili odviše zabrinut pa bi samo seo s njom kraj vatre, na tren pre nego što bi morao da se vrati u Sen Klo. Katkad uopšte ne bi ni došao.

Zvanični brak, naravno, nije dolazio u obzir, jer je ona već bila udata, a razvod tada nije postojao. Čak i da je mogla da se razvede, ona mu ne bi dozvolila da zbog nje upropasti karijeru. Bankari se ne žene ženama iz polusveta. Ni kćerima stolara. I tako je živela u vakuumu: odvojena od svojih bivših drugarica, izbegavana od poštenih žena.

Jednog dana, izbezumljena od usamljenosti, vratila se u Monruž. Tamo je zatekla oca u poslu u njegovoj maloj radionici. On ju je zagrlio, obrisao joj suze i naterao da sedne kraj njega kao kad je bila devojčica. Nije je zapitkiavao, već joj je ispričao porodične novosti. Čula je da se posle njenog odlaska i njen muž odselio iz Monruža i nestao, i da je to svima donelo olakšanje. A njen brat Manuel je, kao i obično, bio bez posla.

„On je odviše ponosan da bude stolar. On bi voleo neki posao na kojem novac sam teče u džep. A budala hoće i da se ženi!“

Posle toga je često odlazila u očevu radionicu, koja je mirisala na drvo i smolu. Ponovo je videla svoga brata Manuela. Iako nije imala o njemu dobro mišljenje, gurnula bi mu novac u ruku. Činilo joj se da je zahvalan. Jednom su zajedno otišli u Pariz. Brat joj je usput pričao o svojim planovima. Našao je dobru devojkicu, Viktorinu. Nikakvu lepoticu, zapravo jednostavnu ženu, ali ozbiljnu i vrednu. Onakvu kakva treba da bude prava i dobra žena... Međutim, muškarac mora izdržavati ženu, a on je bio nezaposlen. A razlog tome je bio taj što nije verovao da čovek mora da radi za drugoga. Tako se još niko nije obogatilo. Sve bi probleme rešila mala trgovina, nešto što bi automatski donelo pare, da se tako izrazimo. Zahvaljujući jednom neobično srećnom slučaju, čuo je za malu grnčarsku trgovinu u Sen Žermen an Leu, izvanredno lepom gradiću, samo dvadeset minuta udaljenom od Pariza. Pravi mali zlatni rudnik, i uz to

neverovatno jeftin... I tu nije trebalo ništa raditi, samo sedeti za tezgom i puštati da novac pritiče u blagajnu.

„Na kraju krajeva, ljudi moraju imati lonce i tanjire, je li?“, rekao je okrenuvši joj krupno lice. „Kad bih samo mogao da dobijem tu trgovinu, oženio bih se i smirio.“

Oktavi je razgovarala s Arosom i Manuel je dobio svoju grnčarsku trgovinu. Oženio se Viktorinom i doveo nevestu u Sen Žermen, u mali stan nad zlatnim rudnikom u Hlebarskoj ulici broj 38.* Devet meseci nakon toga, tačno u dan, postao je otac jednog dečaka. Kad je Oktavi prvi put ugledala dečaka, on joj se osmehnuo iz kolenke i ona se zaljubila u njega. Dok ga je držala u naručju, potisnuto materinstvo budilo se u njoj. Posle toga njegova slika joj se često pojavljivala u samoći.

Ubrzo je Manuelova žena ponovo bila trudna; tog puta se rodila devojčica Adela. Kad su Debisijevi slavili drugu godišnjicu braka, i treće dete je bilo na putu. Nije se moglo poreći da je Manuel bio vrlo vešt u postelji. Nažalost, ni u čemu drugom nije bio umešan. Grnčarska trgovina propadala je zabrinjavajućom brzinom. Lonci i tanjiri kao da nikom nisu bili potrebni. Prilike u Debisijevom domaćinstvu postajale su sve očajnije.

Ponovo je Oktavi pritekla u pomoć. Predložila je da se grnčarska trgovina likvidira i da se Manuel s porodicom preseli u Pariz. Međutim, pre odlaska, njen bratanac mora da se krsti. Bio je napunio već skoro dve godine i Oktavi je želela da njen bratanac bude hrišćanin. Štaviše, želela je da mu bude kuma. Budući da je ona plaćala taj obred, roditelji se nisu bunili.

Međutim, zato se uveliko bunio Ašil Arosa. Kad ga je zamolila da kumuje njenom bratancu, njegov odgovor je bio odlučno odričan. On nije imao ništa protiv toga da njenom bratu nesposobnjakoviću kupi trgovinu, pa ni da ga i dalje izdržava, ali nije nameravao da se druži s bilo kojim članom njene porodice. Prvi put otkako su zajedno, Oktavi je navaljivala i na kraju pobedila. Trideset i prvog jula 1864. godine dvogodišnji paganin crnih kovrdža stajao je u senžermenskoj crkvi između svojih kumova: Ašila Antoana Arose, bankara, i Oktavi de la Feronijer, bez zanimanja. Dete je bilo propisno kršteno i stupilo u katoličku veru pod imenom Ašil Klod. Oktavi je bila uzbuđena zbog ove pobeđe. U njenoj glavi rojilo se stotinu planova.

Nekoliko dana nakon toga Debisijevi su se preselili u Pariz, upravo na vreme da Viktorina opet rodi. Ežen, drugi sin, došao je na svet glasno plačući, proveo svoj kratki život na zemlji plačući i ne dajući nikome da spava, i umro od meningitisa još pre nego što je navršio šest meseci. Ali Manuel je, s neumerenošću siromašnih, već bio nadoknadio gubitak. Viktorina je opet bila trudna.

* Manuel Ašil Debisi rodio se u Monružu 10. maja 1836. godine. Njegova žena Viktorina Žozefina Sofi Manuri bila je samo nekoliko meseci mlađa od njega, rođena 28. oktobra iste godine. Venčali su se 30. novembra 1861. Njihovo prvo dete, kompozitor, rodilo se 22. avgusta 1862. godine.

Pjer la Mir

Začudo, ona nije osećala zahvalnost prema svojoj zaovi. Neuredna i upalih obraza, zavidela je Oktavi na lepoti. Kao zakonita žena, prezirala je zaovu zato što je ljubavnica bogataša. Oktavi je morala skupiti svu odvažnost da ide u Klaperonovu ulicu, gde su sad stanovali Debisijevi, ali penjala se uz vijugave stepenice svih pet spratova i prkosila namrgođenim Viktorininim pogledima, da bi, kao za utehu, provela nekoliko trenutaka sa svojim bratancem i kumčetom. Donosila mu je igračke, igrala se s njim, i kad god bi znala da je ne posmatraju, grlila bi ga sa svom strašću neostvarenog materinstva.

Klod, tako ga je ona zvala, vladao je njenim srcem. Ispunjavao joj je misli dok je kraj vatre sedela i plela; osmehivao joj se u tami besanih noći. Nepravedno je, govorila je Oktavi u sebi, što njen brat ima četvoro dece, dok ona nema nijedno. Prilikom svake posete njena čežnja je rasla. Uskoro se bez stida pogađala s bratom za pravo da dete povremeno povede svojoj kući. Manuel se opirao, ali je pristao, u suštini srećan što hrani jedna usta manje i što se otarasio tog tihog i ćutljivog dečaka, koji nije nimalo ličio na ostalu decu.

„On je čudno dete“, žalio se. „Uvek negde u ćošku, sam, nikad ni sa kim ne razgovara.“

S njom se Klod ponašao drugačije. Smejao se, igrao, pričao poput papagaja. Oktavi nikad nije videla dete koje je bilo toliko željno ljubavi. Iznenada bi učitalo usred rečenice, pritrčalo bi joj i obavilo ručice oko vrata. U početku se plašila da će se Arosa protiviti što je dete kod nje. Na njenu radost, on se obradovao.

„On će te uposliti“, primetio je s osmehom. „Očigledno je da ste vas dvoje zaljubljeni jedno u drugo. Neka ostane kod tebe dokle god hoćeš.“

Više ohrabrenja nije joj bilo potrebno. Za nju su Klodove posete bile kratke. Činilo se da i on oseća kad se približava vreme povratka roditeljima. Tada bi njegovo oduševljenje splasnulo. Tiho bi se pripio uz tetku i uhvatio je za ruku. Jednoga dana, dok ga je vraćala u Klaperonovu ulicu, odlučila je. Htela ga je samo za sebe, i to je i rekla svom bratu. Pregovori su trajali prilično dugo. Naposletku, uz obećanje finansijske pomoći, Manuel je pristao.

„Samo ga katkad dovedi da ga vidimo“, zahtevao je.

Sad su prošla četiri meseca otkako je Klod kod nje i srce joj se još nadimalo od tog čuda. Bila je neizmerna radost imati ga uza se, slušati njegovo brbljanje, gledati ga kako se penje na klavirsku klupu da sastavlja te svoje pesmice; igrati se s njim u malom vrtu i uveče ga stavljeti u postelju. Više nije bila sama. Imala je ljubav čoveka koga je volela, imala je svog malog Kloda. Šta bi još mogla da poželi?

Život je prolazio, polako, bezbrižno, obasjan ljubavlju. Nedelje, meseci, godina. Zatim dve. Počela je treća. Klod je bio zaokupljen rastom. Svaki dan donosio je novo otkriće. Njegov život okretao se oko tetke. Zajedno su se igrali i zajedno radili, jer je počela da ga uči abecedu. Katkad bi otišli u Sen Klo da posete kuma Arosu u lepom domu, ili u Monruž da posete dedu Debisija u maloj stolarskoj

radionici. A s vremena na vreme, s ustezanjem, i u Klaperonovu ulicu, u kratku i neprijatnu posetu roditeljima.

Na sedmi rođendan vozio se na vrtešci. Zatim su išli u lutkarsko pozorište, a posle kod Rumpelmajera. Tu je smazao gomilu krema, a ishod je bio da mu je te večeri bilo zlo i da se osramotio jer je plakao „kao beba“.

Te zime, kao i obično, pratio je tetku Tavi u Kan, divno mesto, gde gotovo nikad ne pada kiša i gde se vidi more. U Kanu su živeli s kumom Arosom u velikoj beloju kući s crvenim krovom. Kuća je imala vrt, mnogo veći nego u Parizu. U njemu se s tetkom igrao i terao obruč.

Dva puta nedeljno, posle jela, imao je časove klavira kod jednog profesora, Italijana tužna lica, dok su tetka i kum sedeli na terasi i uživali u zimskom suncu; ona s velikim slamnatim šeširom; on u odelu od platna, s cigarom i pariskim novinama, koje su stizale svakog jutra.

„Zar ne svira dobro?“, primeti Oktavi jednog poslepodneva podigavši pogled s pletiva.

On za trenutak spusti novine i poče da sluša zvuke klavirskih lestvica koje su dopirale kroz otvoreni prozor. „On svira kao svaki dečak od sedam i po godina“, odgovori, pogledavši je podsmešljivo. „I ja sam svirao gotovo isto tako kad sam bio njegovih godina.“

„Ne nalaziš li da je nadaren?“, upita ona, malo srdita zbog njegove nehajnosti.

Arosa polako povuče još jedan dim.

„Ako slučajno gajiš potajne želje da on postane pijanista, molim te odagnaj ih za njegovo dobro. Samo u Parizu ima stotine izvrsnih pijanista koji umiru od gladi.“ Mahnuvši cigarom, on prekide njen pokušaj protivljenja. „I budući da razgovaramo o njegovoj budućnosti, ne misliš li kako bi bilo pametno da ga damo u školu?“

„U školu! Ta on je još malen. Osim toga, ja mu pokazujem slova.“

„Znam, ali se plašim da neće daleko dogurati u svetu bude li znao samo abecedu.“

To joj je blago objasnio kad su se vratili u Pariz. Klod se mora upisati u neku dobru školu, gde će učiti gramatiku, istoriju, matematiku i razne druge korisne predmete.

„Videćemo za šta ima sklonosti“, nastavio je. „Ne bude li imao nikakvih, uvek od njega možemo stvoriti bankara, kao što sam ja.“

Za Kloda je i ova zima, kao i dve prethodne, prolazila u vedroj bezazlenoj sreći. Igrao se u vrtu, pohađao časove klavira kod maestra Čerutija, prijateljio se sa Svenom, stolarom Norvežaninom*, koji je stanovao niže u istoj ulici, i odlazio u ribolov s kumom.

* Taj stolar Norvežanin je, izgleda, ostavio na Debisija dubok utisak, jer ga se on sećao i pisao o njemu i posle mnogo godina.

Pjer la Mir

Zatim je, ubrzo posle Božića, spazio neku promenu. Kum je katkad izgledao zabrinut i ljutit zbog nečega. Gdekad bi zgužvao novine i bacio ih; često je hodao gore-dole po vrtu i nervozno pušio, s rukama na leđima. Za večerom ne bi progovorio ni reči ili bi se upuštao u besne prepirke, treskajući šakom po stolu, a to je za njega bilo vrlo neobično. Rat se, izgleda, približavao, a kum Arosa je govorio da je to nešto najgore što se može dogoditi.

„Budale, budale!“ viknuo je jednog dana za jelom, tresnuvši šakom po stolu. „Zar ne vide da se bacaju ravno Bizmarku u ruke? Zar ne vide da su Prusi spremni, a mi nismo?“

Nekoliko dana nakon toga našli su se na železničkoj stanici i ušli u brzi voz za Pariz. Zbogom, Kane! Zbogom, Svene! Zbogom, maestro Čeruti, zbogom, sunce, i cveće, i divno more! Sutradan izjutra Klod je osvanuo u tmurnom Parizu, s malo snega na ulicama. Po kafanama su ljudi brojili dane koji će biti potrebni hrabrim vojnicima da pobede Pruse i uđu u Berlin.

Polugodište je bilo odviše odmaklo da bi se upisao u školu.

„Svejedno“, reče Arosa. „Uostalom, pored svih tih priča o ratu, ništa ne bi naučio.“

Ona veselo pristade. Ali Klodu, govorila je ona, nedostaju časovi klavira. Zar ne bi mogao nastaviti da uči muziku?

„Svakako“, osmehnulo se Arosa. „Nemam ništa protiv toga da uči klavir, ali ne sme zanemariti ozbiljnije stvari. Doista, čini mi se da za njega imam savršenog nastavnika.“

Onda joj ispriča o gospođi Mot, izvrornoj pijanistkinji, nekadašnjoj Šopenovoj učenici.

„Ona će iduće nedelje doći u posetu Sen Klou. Dovedi Kloda da joj nešto odsvira. Zaključi li ona da mališan zaista ima dara, možda će pristati da mu daje časove. Videćemo.“

Klod je ostavio utisak na gospođu Mot. Ona bi smesta počela da podučava Kloda da se njena kćerka Matilda nije udavala u junu.

„Dotad imam suviše posla, mali moj“, reče ona potapšavši ga po obrazima, „ali počecemo odmah posle venčanja.“

Nažalost, u junu je Matilda dobila šarlah pa je venčanje bilo odloženo, a isto tako i časovi.

Uostalom, u to je vreme Pariz već bio postao luda kuća. Francuska i nemačka štampa nisu štedele uvrede. I u Parizu i u Berlinu sveštenstvo je bučno uveravalo vernike da je Bog na njihovoj strani. Što se tiče naroda, ljudi su videli toliko parada, glasno otpevali toliko ratnih pesama i ispili toliko rodoljubivih zdravica da im nije preostalo ništa drugo do i da odu u rat.

Sredinom jula sve nade za mir su potonule.

Jednog dana kasno uveče Oktavi začu škljocanje Ašilovog ključa i potrča k vratima. Ugledavši njegovo zgužvano odelo i preplašeno žalosno lice, stade kao ukopana.

„Oprosti mi, draga“, osmehnu se on tako umorno da je pomislila da je bolestan. „Nisam spavao i nisam se umivao dva dana.“

Uhvativši ga za ruku, povede ga u trpezariju i natera da sedne pored otvorenog prozora.

„Sutra će biti objavljen rat“, reče on nečujno. Neko vreme je ćutao, teško dišući i ukočeno gledajući iznad krovova u mirno tamnopurpurno julsko nebo. S ulice je dopiralo tiho cvrčanje cvrčka. Oktavi je sedela nasuprot njemu, ruku prekrštenih u krilu, savladavajući strah i čekajući da on progovori. „Ti znaš šta ja mislim o ratu“, nastavi on i ne pogledavši je. „Besmislen je i nepotreban, i završiće se nesrećno. Ali moja zemlja je u opasnosti, i ja moram poći.“ Govorio je mirno, kao da više ne oseća nikakvo uzbuđenje. Glavom joj proleti sećanje na večeru u Kanu od pre nekoliko meseci, kad je vikao, mahao viljuškom... Sad je izgledao kao starac, umorni starac... „Poslednje dve noći moj brat i ja radili smo u kancelariji. Sad je sve u redu, naši klijenti su spaseni...“

„Kad... kad odlaziš?“, dopre joj do ušiju vlastito pitanje.

„Ujutro.“

Posle toga nije jasno čula šta govori. Sedela je gledajući netremice u njega, nema kao kip, samo što su joj ruke i usne malo drhtale. Činilo se da ona toga nije svesna, pa je to strašno nesavladivo drhtanje isticalo njenu ukočenost i nepomično lice slično maski.

Znači, dogodilo se... S vremena na vreme pokušavala je da zamisli kako će završiti njihova ljubav. Mislila je da će jedne večeri doći, kao i obično, i reći joj da se ženi, objašnjavajući da je prevalio četrdesetu i da želi da ima svoju porodicu, a budući da se ne mogu venčati... Na to je bila spremna, čak je uvežbala i reći kojima će mu odgovoriti: „Dakako, mili. Razumem, ne moraš da objašnjavaš...“ Drugi put je zamišljala, gotovo se nadala, da će kraj doći tokom žestoke svađe, uz oštre i ljutite reči, koje su joj mesecima odjekivale u duši. Možda bi tako bilo bolje. Bes zavarava bol. Kad čovek mrzi, to pomaže malo, ne mnogo, ali pomaže...

Umesto toga, kraj je došao na način koji nije predvidela, tiho, bez suza ili besa, u jednoličnim, jedva čujnim rečima o ratu, o dužnosti čoveka prema svojoj zemlji, nadi da će se skoro završiti... Nije došao zimi ili u proleće, kako je katkad zamišljala, već letnje večeri. Nečujno, kao ubica s mekim potplatama, u tišini trpezarije obasjane plinskom svetiljkom. A pratilo ga je samo piskavo jecanje malog gradskog cvrčka, koji je plakao nad njim. Nad njegovom nepravdom, njegovom okrutnošću i neopozivošću.

„Molim te, draga, slušaj me.“

Njegov glas joj se probi kroz mrežu misli.

„Da, Ašile.“

„Slušaj pažljivo, jer imamo vrlo malo vremena. Ne znam koliko će trajati ovaj rat, ali sam osigurao... slušaš li me?“ Glas mu je bio gotovo oštar.

„Da, dragi.“

„Osigurao sam novac za tebe i Kloda.“ Iz džepa izvadi debeli omot. „Ma šta da se dogodi, vas dvoje ćete biti obezbeđeni. Ovo će vam trajati do...“

Sutradan, kao što je rekao, rat je objavljen. Dve nedelje bulevari su odjekivali od vojne muzike, trupkanja vojnika koji su odlazili i uzvika gomile koja je ostajala. Jednog jutra Klod je video cara kako, odlazeći na front, jaše bulevarima u pratnji generala sa zlatnim gajtanima. Nije se moglo poreći, rat je bio uzbudljiv. Klod je potajno računao da će mu idućeg meseca biti osam godina, pa ako rat potraje samo devet godina, još bi mogao i sudelovati u njemu.

Posle ovog veselog početka nastade užasno dosadno i mučno leto. Umesto očekivanih pobjeda, s bojnih polja su stizali samo vozovi prepuni ranjenika i vesti o novim porazima. Na ulicama više niko nije ni pevao ni plesao. U avgustu je kćerka gospođe Mot ozdravila i udala se, ali dva dana posle venčanja razbolela se gospođa Mot, pa su časovi opet bili odloženi.

Idućeg meseca otvorio se pakao. Car je izgubio bitku i bio zarobljen. Carica je pobjegla. Francuska je proglašena republikom. Neko vreme tetka Tavi se molila Bogu da nova republikanska vlada završi rat. Ali umesto toga, rat se nastavio.

Pisma od Arose nisu stizala. Je li bio ranjen ili mrtav? Kao stotine hiljada žena, i Oktavi je tiho lila suze. Sad su Prusi već jurišali na Pariz. Baš pre nego što je počela opsada, sluškinja Katarina izjavi da odlazi iz Pariza i da se vraća u rodnu Bretanju.

„Bar mene više ne morate hraniti“, reče ona dok su odlazila poštanska kola.

U oktobru je gospođa Mot ozdravila pa časovi napokon počеше. Ali tada su Prusi već bili pred Parizom i zasipali ga granatama do mile volje.

Tako se Klod suočio s ratom, da se tako izrazimo. Dobro se čula tutnjava artiljerijske vatre i videli golemi stubovi dima kako se dižu u predgrađima. Ali ni jedno ni drugo nije uticalo na časove koji su postali i zabavni i uzbudljivi. Između Kloda i sede gospođe odmah se stvorila veza ljubavi i uzajamnog razumevanja. Ona je bila iznenađena kada je videla kako on brzo uči, koliko naglo napreduje.

„Ti si rođeni pijanista“, reče mu jednog dana. „Gospodin Šopen, moj učitelj, bio bi srećan da si mu ti bio učenik umesto onih glupavih devojčica koje je morao da podučava.“

Odjednom, u novembru, rat je pokazao svoje pravo, opako lice. Najpre je tako zahladnelo da se Sena potpuno zamrzla pa su ljudi sekli drveće po avenijama da bi se ogrejali. Zatim je na pozornicu stupila glad. Žene su sate i sate stajale u redovima, na snegu, za limenu šolju mleka, šaku pasulja ili četvrt kilograma sive kaše, nalik na gips, koja se zvala *pain de guerre*.^{*} U decembru su poklali

^{*} Fr. *pain de guerre* = ratni hleb. (Prim. prev.)

zoološki vrt. Po neobično visokim cenama mogli su se kupiti odrezak od žirafe, rebarca od zebre ili medveđe srce. Ali uskoro se ni to nije moglo naći. Ljudi su jeli mačke. Onda pse, pa pacove. Starice i starci po ulicama padali su mrtvi od gladi.

Da bi slomili opsadu, hrabri francuski vojnici pokušavali su s vremena na vreme da izvrše ispad. Bili su to junački i beskorisni poduhvati; njima se ništa nije postizalo, a uvek su završavali krvavim povlačenjem, pri čemu je bezbroj divnih mladića ostajalo da leži na snegu poprskanom krvlju i staklastim očima gleda u nebo.

Tetka je imala pravo. Rat je, ako se to tako moglo reći, trajao još nekoliko nedelja. Potkraj januara potpisano je primirje, i onda počеше pregovori o miru. U martu su Prusi umarširali u Pariz i idućeg dana galantno izašli iz njega.

To je mogao biti kraj, taj dugo očekivani kraj. Narod Pariza je na to odgovorio ustankom, koji je doveo do stvaranja Pariske komune. Posle tromesečnih borbi, nadmoćnim vojnim snagama, uz pomoć Prusa, vlada u Versaju ugušila je Komunu u krvi. Nakon pada Komune, u krvavoj nedelji, ubijeno je preko trideset hiljada Parižana.

Onda je, napokon, bio ispaljen poslednji metak i streljan poslednji čovek. Čađave ruševine prestadoše da se dime, leševi i razvaline behu uklonjeni. Jednog jutra jedna kafanica oprezno je otvorila vrata. Zatim druga, pa treća... U zoru se ponovo začulo tandrkanje kolica s mlekom, osetio miris sveže pečenog hleba, odjeknula su zvona za zornicu, a malo posle i vika trgovaca s ručnim kolicima, te prepiranje kupaca. Noću su ulični prolaznici opet koračali pločnicima.

U blago proleće 1871. godine, Pariz se ponovo dizao iz pepela.

Za Oktavi se rat nije završio, i nikad se neće završiti. Nije imala nikakvih vesti o Arosi. Otišla je u Sen Klo i videla da je njegova kuća izgorela do temelja. Novac koji joj je ostavio nestajao je zastrašujućom brzinom. Više nije imala mogućnosti da Kloda upiše u dobru školu. Novca je bilo samo za najnužnije potrebe. Budu li štedeli, moći će da prežive još godinu-dve. A posle toga, šta bog da...

Iduće dve godine bile su gotovo najburnije godine francuske istorije.

Rat se završio, kao i revolucija, ali politika je i dalje divljala. Svakog dana pretila je opasnost da republika bude ukinuta i uspostavljena monarhija. Vlada je držala na okupu trupe spremne da suzbiju svaku pobunu. Zaverenička groznica obuzela je Parižane. Muškarci u dugim kabanicama potajno su iščekivali u haustorima šapućući lozinke. Premorene policijske uhode zanemarivale su žene. Po kafanama su zaverenici namigivali jedan drugome preko čašice rakije, dok su se po vlažnim podrumima dobronamerne ubice igrale bombama. I sam vazduh brujao je od eksplozivnih tajni.

Kao kakva divovska kvočka, Pariz je grejao pod svojim krilima hiljade zavera.

I dok se sve to odigravalo, Klod je učio klavir. Sad je svirao već prilično dobro. Gospođa Mot je izjavila da uskoro više neće imati šta da ga nauči.

„Ne znam jesam li te ja odviše dobro podučavala, ili si ti prebrzo učio, ali eto, ti, desetogodišnji švrča... oprost, desetogodišnjak... a već sviraš bolje od mene! Ne znam zašto da te i dalje podučavam.“

Ali svako poslepodne, tačno u dva, on je ponovo dolazio, uvek željan da još nešto nauči, da doživi s njom još jednu gozbu u tom čudnom svetu muzike koji mu je otvorila.

„Pa, šta ćemo danas?“, zapitala bi ga čim bi stigao. „Hoćemo li malo Betovena, Šumana ili Baha?“

Pošto bi tako proveli čas, gospođa Mot bi objavila odmor i prešli bi do zasvođenog prostora. Tamo bi popili čaj, jeli biskvite i prijatno čavrljali, kao stari prijatelji. Ona je znala zanimljive anegdote o velikim muzičarima pa mu je pričala kako je veliki Johan Sebastijan Bah, koji je bio skroman horovođa, jednom bacio svoju periku na orguljaša, kako je Betoven prolivao tintu po klaviru, poplavio stan vodom, pisao note po zidovima... Katkad bi se zagledala nekuda i, zavalivši se na stolici, sećala se dana – davnih, davnih dana – kad je bila mlada i kad je gospodin Šopen bio njen učitelj. Pričala mu je kako je pio vrelu čokoladu i šoljom udarao takt. Kako je opominjao učenike da se umereno služe pedalama i kako je stavljao ruku na usta svaki put kad bi se zakašljao.

„A neprestano je kašljao, jadnik. Umirao je od tuberkuloze i trebalo je da leži, ali je bio siromašan. Samo bogati mogu priuštiti da budu bolesni.“

Pokatkad bi ga molila da joj svira svoje „kompozicije“. On bi uzbuđeno sačekao da se ona udobno namesti u naslonjaču, gurnuo bi joj jastuk iza leđa i onda bi zasvirao. Kad bi završio, odmahнула bi glavom i rekla:

„Ne mogu da zaključim da li bi trebalo da postaneš pijanista ili kompozitor. No, kad budeš na konzervatorijumu, tvoji profesori će videti šta je najbolje za tebe.“

Otad je često govorila o konzervatorijumu. Tamo će dobiti najbolje muzičko obrazovanje, i to besplatno. Vlada plaća sve. Svakako, tamo nije lako ući. Moraće marljivo da radi. Ali ona je bila uverena da će uspeti.

Jedno poslepodne, za vreme odmora, ona iznenada spusti šolju čaja na sto.

„Umesto što neprestano pričamo o konzervatorijumu, zašto ga ne bismo oboišli? Nije daleko odavde.“

Trenutak nakon toga već su hitali ulicom: on u svojoj kapici s crvenim pomponom i pantalonama do kolena; ona u veličanstvenoj odeći s lepršavim velovima, koji su se vijorili na vetru, sa šarenim pojasom i šalom s dugim resama. A na glavi je imala nešto što je nalikovalo na kompot od voća, a što je pre dvadeset i pet godina bio upadljivo elegantan šešir.

„Dakle... evo ga“, reče ona kad su stigli u Beržerovu ulicu. „Pogledaj!“

Bio je jedan od onih toplih, gotovo letnjih dana, kakvih u Parizu katkad ima kasno u jesen. Sunce je stvaralo trouglastu svetlu mrlju na suprotnom zidu. U nadsvođenom ulazu, ispod obešene zastave, stajao je uniformisani vratar i sukao guste brkove.

Nalik na kakvu rimsku statu, gospođa Mot pruži nabrani rukav i pokaza zgradu:

„Tu je tebi mesto“, rekla je.

Ustreptala srca, Klod je netremice gledao kamene zidove. To je, znači, konzervatorijum, to divno i strašno mesto. Tu se sve predaje. Kako da čovek postane veliki pijanista, kako da komponuje muziku, kako da zabeleži svaku melodiju koja mu padne na um... Dakako, teško se ulazi, ali ući će on.

Od toga dana radio je marljivije. Sad je gotovo sve vreme provodio u dnevnoj sobi i vežbao bez odmora. Čak su i časovi, sa svojim dokolicama kad su pili čaj i čavrljali, postali samo trenuci odmora od iscrpljujućeg dnevnog rada koji je sebi nametnuo.

„Nemoj odviše da radiš“, opomenula ga je gospođa Mot. „Znaš da i ja, isto koliko i ti, želim da se upišeš na konzervatorijum, ali ne treba zbog toga da crkneš. Izadi ponekad u park s tetkom, to će i njoj goditi. Prilično je mršava.“

Ali kad bi se vratio kući, on bi samo brzo poljubio tetku i seo za klavir.

Tetka je želela da je on zagrlji, da joj priča, kao što je pre činio, o časovima, o ljudima koje je video na ulici. Ali sad je bio veliki dečak, i u glavi nije imao ništa osim konzervatorijuma...

I tako bi, uzdahnuvši, pošla za njim u dnevnu sobu, sela na svoje mesto kraj prozora i zadovoljavala se njegovom blizinom. Nagnuta nad pletivom, strpljivo bi slušala njegovo jednolično ponavljanje lestvice, osmehujući mu se kad bi im se pogledi sreli. Katkad bi skupila pletivo i gledala ga. Spazila bi napetost na njegovom licu, sve veću sigurnost i brzinu ruku. I tada bi je obuzeli nežnost i ponos.

Tako je to išlo iz nedelje u nedelju, iz meseca u mesec, sve do jednog prolećnog dana.

„Nemoj da skidaš kapu“, reče gospođa Mot kad je stigao, i on primeti da ona opet nosi šešir nalik na kompot od voća. „Idemo da posetimo gospodina Marmontela. Ja mislim da si spreman za konzervatorijum, ali želim da čujem i njegovo mišljenje. Pričala sam mu o tebi i on nas čeka.“

To poslepodne vratio se kući malo ranije, tako uzbuđen da je naleteo na tetku kad mu je otvorila.

„Tetka Tavi! Gospodin Marmontel kaže da sviram lepo, i u oktobru...“

„Ne mogu da uhvatim ni za glavu ni za rep to što govoriš. Hajdemo u kuhinju pa ćeš mi tamo sve ispričati.“ Posadila ga je nasuprot sebi, za sto gde je čistila grašak. „Sad mi pričaj o tom gospodinu.“

„On je prijatelj gospođe Mot i profesor na konzervatorijumu. I više nego profesor, on je šef klavirskog odseka. Vrlo je visok i mršav i nema kose na glavi. Nепrestano je čupkao bradu dok sam svirao...“

„Ostavi bradu. Šta je rekao?“

Pjer la Mir

„Pošto sam završio, okrenuo se gospođi Mot i izjavio: *Gospođo, ovo je čudo od deteta. Za dve godine će već držati koncerte.* I traži da u oktobru dođem odmah u njegov razred, u klasu za napredne. Nije li to divno?“

Tetka se osmehivala, zaboravivši da mu odgovori na pitanje. Ne, on nikad neće biti lekar, ni advokat, ni bankar, kao što je govorio Ašil. Na sreću ili nesreću, rodio se kao muzičar.

„Na šta misliš?“

„Kako je to divno i kako se ponosim tobom.“

Onda ju je spopao kašalj koji joj izobličio lice. Klod je posmatrao kako joj se kolena tresu pri svakom novom napadu i kako joj grašci znoja izbijaju po licu.

„Šta ti je, tetka Tavi? Jesi li bolesna?“

Ona naposletku uhvati dah i osmehnu mu se.

„Ne, dušo. Samo mi je malo hladno...“

Čim je Klod naslutio da mu je tetka bolesna, njegov dečji svet, izgrađen od poverenja i sigurnosti, rasprsnuo se kao mehur od sapunice. Ipak je odlučio da ne pokazuje strah i da joj ne oda da je otkrio njenu tajnu. I ona je nastojala da od njega što duže sakrije istinu o svom zdravlju. I tako su se, iz uzajamne ljubavi, upustili u bednu komediju uzajamnog varanja. Kad mu je poverila da se ozbiljno prehladila, ali da je lekar rekao da će to ubrzo proći, on se pretvarao da joj veruje.

„Dakako“, promrmljao je. „Ozdravićeš.“

Kad se proleće pretvorilo u leto, činilo se da su njegove reči tačne. Manje je kašljala: boja joj se vratila u obraze. Klod je prestao da pohađa časove pa su posle podne izlazili u šetnju. Sedeli su u parkovima i posmatrali decu kako se igraju. Katkad su više voleli tišinu malog susednog trga, gde nije bilo ničega osim malog vodoskoka ili statue nekog generala u sredini. Gdekad su posmatrali pevača koji je napinjao pluća pevajući šačici midineta, ili akrobate u ružičastim uskim pantalonama i s brkovima koji su izgledali kao upravljač na biciklu. Na njegov rođendan otišli su u cirkus i smejali se klovnovskim lakrdijama. Jednom su seli u konjski tramvaj i odvezli se sve do Monruža, da posete dedu. Drugom prilikom su posetili i njegove roditelje. No najčešće su ostajali sami, uživali u toplom letnjem suncu, sedeći na uličnoj klupi i posmatrajući večni Pariz.

Ali početkom oktobra počese kiše pa su ostajali kod kuće kamina, oslušujući udaranje kapljica po oknima.

„Ipak smo imali lepo leto, jelda?“, zapita on, a tetka odgovori da su ga, dakako, imali.

„Najlepše ikad.“

Dvadeset drugog oktobra, tačno dva meseca posle njegovog jedanaestog rođendana, položio je prijemne ispite na konzervatorijumu i određen je u početnu klasu solfeđa gospodina Lavinjaka i u višu klavirsku klasu gospodina Marmontela.